

УДК 517.5

Один кубичный 3-монотонный сплайн One cubic 3-monotone spline

Г.А.Дзюбенко
G.A.Dzyubenko
dzyuben@gmail.com

Міжнародний математичний центр ім. Ю.О.Митропольського НАН України

Abstract. For any 3-monotone on $[a, b]$ function f (its third divided differences are nonnegative for all choices of four distinct points, or equivalently, f has a convex derivative on (a, b)) we construct a cubic 3-monotone (like f) spline s with $n \in \mathbb{N}$ "almost" equidistant knots a_j such that

$$\|f - s\|_{[a_j, a_{j-1}]} \leq c \omega_4(f, (b-a)/n, [a_{j+4}, a_{j-5}] \cap [a, b]), \quad j = 1, \dots, n,$$

where c is an absolute constant, $\omega_4(f, t, [\cdot, \cdot])$ is the 4-th modulus of smoothness of f , and $\|\cdot\|_{[\cdot, \cdot]}$ is the max-norm.

Анотація. Для будь-якої 3-монотонної на $[a, b]$ функції f (її третя розділена різниця невід'ємна для всіх наборів з чотирьох різних точок, або еквівалентно, f має опуклу на (a, b) похідну), побудовано кубичний 3-монотонний (як і f) сплайн s з $n \in \mathbb{N}$ "майже" рівновіддаленими вузлами a_j такий, що

$$\|f - s\|_{[a_j, a_{j-1}]} \leq c \omega_4(f, (b-a)/n, [a_{j+4}, a_{j-5}] \cap [a, b]), \quad j = 1, \dots, n,$$

де c – абсолютна стала, $\omega_4(f, t, [\cdot, \cdot])$ – 4-й модуль гладкості f і $\|\cdot\|_{[\cdot, \cdot]}$ – рівномірна норма.

Аннотация. Для любой 3-монотонной на $[a, b]$ функции f (ее третья разделенная разность неотрицательна для всех наборов из четырех разных точек, или эквивалентно, f имеет выпуклую на (a, b) производную), построен кубический 3-монотонный (как f) сплайн s с $n \in \mathbb{N}$ "почти" равноудаленными узлами a_j такой, что

$$\|f - s\|_{[a_j, a_{j-1}]} \leq c \omega_4(f, (b-a)/n, [a_{j+4}, a_{j-5}] \cap [a, b]), \quad j = 1, \dots, n,$$

где c – абсолютная постоянная, $\omega_4(f, t, [\cdot, \cdot])$ – 4-й модуль гладкости f и $\|\cdot\|_{[\cdot, \cdot]}$ – равномерная норма.

AMS classification : 41A10, 41A17, 41A25, 41A29.

Key words and phrases : 3-monotone spline approximation, uniform estimates

§1. Вступ

Нехай $C := C[a, b]$ – простір неперервних на $[a, b]$ функцій $f : [a, b] \rightarrow \mathbb{R}$ з рівномірною нормою $\|f\| := \|f\|_{[a,b]} := \max_{x \in [a,b]} |f(x)|$, $C^q := \{f : f^{(q)} \in C\}$, $q \in \mathbb{N}$, і нехай $\Delta^3 := \Delta^3[a, b]$ – множина функцій $f \in C$, що мають невід’ємну третю розділену різницю в усіх наборах з чотирьох різних точок. Зауважимо, що якщо $f \in \Delta^3$, то $f \in C^1$ і f' опукла на (a, b) . Функції з Δ^3 називаються *З-монотонними*. Також, якщо $f \in C$ є тричі неперервно диференційованою на (a, b) , то $f \in \Delta^3$ тоді і тільки тоді, коли $f'''(x) \geq 0$, $x \in (a, b)$.

У статті йдеться про наближення $f \in \Delta^3$ кубічним сплайном, який теж з Δ^3 . А саме, ми доводимо Теорему 1.

Теорема 1. *Нехай $\{a_j\}_{j=0}^n$ – набір рівновіддалених точок відрізка $[a, b]$, а саме $a = a_n < a_{n-1} < \dots < a_0 = b$, $h := (b - a)/n$. Якщо функція $f \in \Delta^3$, то існують набір $\{b_j\}_{j=0}^n$ точок $[a, b]$ такий, що*

$$|a_j - b_j| \leq 3h/2, \quad |b_j - b_{j-1}| \geq h/2,$$

і кубічний сплайн $s \in C^1$ з вузлами в точках b_j такий, що

$$s \in \Delta^3, \tag{1}$$

$$\|f - s\|_{[a_j, a_{j-1}]} \leq c\omega_4(f, h, [a_{j+4}, a_{j-5}] \cap [a, b]), \quad j = 1, \dots, n, \tag{2}$$

а отже,

$$\|f - s\| \leq c\omega_4(f, h, [a, b]), \tag{3}$$

де $\omega_4(f, t, [\cdot, \cdot])$ – 4-й модуль гладкості f , $a_\nu = a$, $\nu > n$, та $a_\nu = b$, $\nu < 0$.

Тут і надалі c позначають додатні абсолютні сталі, що можуть бути різними, навіть, якщо вони стоять в одному рядку.

Теорема 1 є частинним випадком [1], де, зокрема, побудовано і сплайн для оцінки з модулем гладкості Дітціана-Тотіка 4-го порядку. В статті, пропонується простіша, ніж у [1], конструкція сплайна. Він, на відміну від [1], представлений сумою усічених степеневих функцій, а отже, може бути використаний для побудови З-монотонного многочлена, що наближатиме функцію як у (3).

Зауважимо, що навіть питання про справджуваність поточкового аналогу (3), тобто оцінки

$$|f(x) - s(x)| \leq c\omega_4\left(f, \frac{1}{n^2} + \frac{\sqrt{1-x^2}}{n}, [-1, 1]\right), \quad x \in [-1, 1], \tag{4}$$

є на сьогодні відкритим для З-монотонного наближення (здається, що відповідь тут буде негативною, а функція $x^2 \text{sign}(x) \in \Delta^3$ буде контрприкладом, хоча ми не приділяємо цьому уваги у статті). Також зауважимо, що неможливо замінити ω_4 на ω_k , $k > 4$, у (3) (див. Шведов [2]). Більш того, відповідні оцінки для З-монотонного

наближення у L_p нормі з $p < \infty$, не є вірними навіть з ω_3 замість ω_4 (див. Коновалов, Левіатан [3] і Бондаренко, Примак [4, Зауваження 5]).

Що стосується q -монотонного наближення з $q > 3$, то тут (3) невірне також, навіть з ω_3 замість ω_4 (див. [1, Теорема 7.4]), хоча для 1-монотонного і 2-монотонного наближень відповідні оцінки справджуються. Таким чином, можна сказати, що оцінка (3) є "граничною" між позитивними і негативними випадками у формозберігаючому наближенні, що розглядається. Розгорнутий огляд тематики див. в роботі Копотун, Левіатан, Примак, Шевчук [5].

Зауваження 1. Сплайн s , з Теорема 1, інтерполіє f у a і b , але, взагалі кажучи, це не інтерполяційний (у своїх вузлах) сплайн степеня 3. Грубо кажучи, лише "мала" частина його вузлів залежить від f , тоді як решта є точками розбиття a_j . Крім того, точки a_j можуть бути "майже рівновіддаленими", див. Зауваження 2 у кінці статті.

Історія 3-монотонного наближення сплайнами є наступною. Позначимо

$$I := [-1, 1], \quad \|\cdot\| := \|\cdot\|_I, \quad \omega_4(f, t) := \omega_4(f, t, I), \quad \rho_n(x) := \frac{1}{n^2} + \frac{\sqrt{1-x^2}}{n}.$$

Нехай $[a, b] = I$. Для $f \in \Delta^3 \cap C^2$, Коновалов і Левіатан [6] були першими, хто побудував квадратичний сплайн $s_1 \in \Delta^3$ з n рівномірними вузлами такий, що

$$\|f - s_1\| \leq cn^{-2}\omega_1(f'', 1/n).$$

Примак [7] для $f \in \Delta^3$ побудував квадратичний сплайн $s_2 \in \Delta^3$ з n довільними фіксованими вузлами такий, що, зокрема, для рівномірних вузлів

$$\|f - s_2\| \leq c\omega_3(f, 1/n).$$

З результатів Шевчука [8], Левіатана і Примака [9, 10] випливає існування двох сплайнів s_3 і s_4 з $\Delta^3 \cap C^3$, обидва степеня 4 з n рівномірними вузлами, таких, що

$$\|f - s_3\| \leq cn^{-3}\omega_2(f''', 1/n), \quad n > 4, \quad f \in \Delta^3 \cap C^3,$$

$$\|f - s_4\| \leq cn^{-1}\omega_4(f', 1/n), \quad n > N(f), \quad f \in \Delta^3 \subset C^1,$$

де $N(f)$ є сталою, що залежить від f . Зазначимо, що остання нерівність є, взагалі кажучи, не вірною для всіх $n > 4$.

Нещодавно Бондаренко, Левіатан і Примак [11] довели першу (і, мабуть, остаточно за порядком наближення) поточкову оцінку

$$|f(x) - S(x)| \leq c\omega_3(f, \rho_n(x)), \quad x \in I,$$

з S , що є 3-монотонним квадратичним сплайном по n -му чебишевському розбитті, і з S , що є 3-монотонним многочленом степеня $\leq n$.

§2. Допоміжні факти.

2.1. Нехай $\{a_j\}_{j=0}^n$ є множиною з $n + 1$ фіксованих точок $a_j : a = a_n < a_{n-1} < \dots < a_1 < a_0 = b$, $n \in \mathbb{N}$. Для кожного $j = q, \dots, n$, $q \in \mathbb{N}$, $q \leq n$, нехай $L_q(x; a_j; g) := L(x; a_j, \dots, a_{j-q}; g)$ позначає многочлен Лагранжа степеня $\leq q$, який інтерполює $g \in C$ у a_j, \dots, a_{j-q} .

Покладемо

$$S_q := S_q(x) := \begin{cases} L(x; a_q, \dots, a_0; g), & x \in [a_q, b], \\ L(x; a_j, \dots, a_{j-q}; g), & x \in [a_j, a_{j-1}), \quad j = q + 1, \dots, n. \end{cases} \quad (5)$$

Для кожного $j = q, \dots, n$, позначимо

$$\Psi_q(x, a_j) := \begin{cases} 0, & \text{якщо } x \leq a_j, \\ \prod_{k=j-q+1}^j (x - a_k), & \text{якщо } x > a_j, \end{cases} \quad \Psi_q(x, a_{q-1}) := 0.$$

Твердження [12]. Неперервний сплайн S_q має на $[a, b]$ наступне представлення

$$S_q(x) = L_q(x; a_n; g) + \sum_{j=q}^{n-1} [a_{j+1}, a_j, \dots, a_{j-q}; g] (a_{j-q} - a_{j+1}) \Psi_q(x, a_j),$$

або еквівалентно,

$$S_q(x) = L_{q-1}(x; a_n; g) + \sum_{j=q}^n [a_j, a_{j-1}, \dots, a_{j-q}; g] (\Psi_q(x, a_j) - \Psi_q(x, a_{j-1})),$$

де квадратні дужки позначають розділені різниці g .

Для спрощення і не зменшуючи загальності, далі будемо розглядати $[a, b] = I$. Також, замість фігуруючих вище довільних фіксованих точок $\{a_j\}_{j=0}^n$ і замість рівновіддалених точок $\{a_j\}_{j=0}^n$ у Теоремі 1, надалі візьмемо рівновіддалені, або "майже рівновіддалені" точки $\{x_j\}_{j=0}^n$, $n \geq 3$, $-1 = x_n < x_{n-1} < \dots < x_0 = 1$. Позначимо

$$I_j := I_{j,n} := [x_{j,n}, x_{j-1,n}], \quad h_j := h_{j,n} := x_{j-1,n} - x_{j,n}, \quad j = 1, \dots, n.$$

Для $a \in I$, покладемо

$$\chi(x, a) := \begin{cases} 0, & \text{якщо } x \leq a, \\ 1, & \text{якщо } x > a, \end{cases} \quad (x - a)_+^r := (x - a)^r \chi(x, a), \quad r \in \mathbb{N}.$$

Будемо використовувати Твердження [12] тільки для $q = 3$ і $\{x_j\}_{j=0}^n$. Тобто

$$\Psi_3(x, x_j) = (x - x_j)(x - x_{j-1})(x - x_{j-2})\chi(x, x_j)$$

i

$$S_3(x) = L_3(x; x_n; g) + \sum_{j=3}^{n-1} [x_{j+1}, x_j, x_{j-1}, x_{j-2}, x_{j-3}; g](x_{j-3} - x_{j+1})\Psi_3(x, x_j), \quad (6)$$

або еквівалентно,

$$S_3(x) = L_2(x; x_n; g) + \sum_{j=3}^n [x_j, x_{j-1}, x_{j-2}, x_{j-3}; g](\Psi_3(x, x_j) - \Psi_3(x, x_{j-1})). \quad (7)$$

Нагадаємо, якщо $g \in \Delta^3$, то $[a, b, c, d; g] \geq 0$ для будь-яких різних a, b, c і d . Зауважимо, що $S_3 \notin \Delta^3$ навіть якщо $g \in \Delta^3$.

Будемо використовувати без спеціальних посилань нерівність Уїтні $\|g - l_3\|_{[a,b]} \leq \omega_4(g, (b-a)/4, [a, b])$, $a < b$, де l_3 – многочлен Лагранжа, що інтерполює g у a , $a + \frac{b-a}{3}$, $b - \frac{b-a}{3}$ і b . Зразу відзначимо, що нерівності

$$\|g - S_3\|_{I_j} \leq c\omega_4(g, h_j, [x_j, x_{j-3}]), \quad j = 1, \dots, n, \quad (8)$$

випливають з (5) ($x_{-1} := x_{-2} := 1$).

2.2. Доведемо допоміжну Лему 1, яка складає і самостійний інтерес, якщо розглядається функція f з невід’ємними розділеними різницями порядку q , $q \geq 3$. Для спрощення сформулюємо і доведемо Лему 1 для $q = 3$. Позначимо

$$\delta_j := \delta_j(f) := [x_{j+1}, x_j, x_{j-1}, x_{j-2}, x_{j-3}; f], \quad j = 3, \dots, n-1.$$

$$\Delta_j := \Delta_j(f) := [x_j, x_{j-1}, x_{j-2}, x_{j-3}; f], \quad j = 3, \dots, n.$$

Для спрощення позначень у Лемі 1, обмежимо j значеннями $\{5, 4, 3\}$ і нехай $x_5 < x_4 < \dots < x_0$ – будь-які фіксовані точки з $\{x_j\}_{j=0}^n$.

Лема 1. Якщо $f \in \Delta^3$, то

$$(x_1 - x_4)(x_2 - x_3)\Delta_4 \leq (x_2 - x_5)(x_3 - x_4)\Delta_5 + (x_0 - x_3)(x_1 - x_2)\Delta_3 + 2\sqrt{(x_2 - x_5)(x_2 - x_4)\Delta_5(x_0 - x_3)(x_1 - x_3)\Delta_3} =: A + 2B. \quad (9)$$

Більш того, якщо $\Delta_5 \leq \Delta_4 \geq \Delta_3$, то

$$(x_1 - x_4)(x_2 - x_3)\Delta_4 \geq \max\{(x_0 - x_3)(x_1 - x_2)\Delta_3 - (x_2 - x_5)(x_2 - x_4 + x_2 - x_3)\Delta_5, (x_2 - x_5)(x_3 - x_4)\Delta_5 - (x_0 - x_3)(x_2 - x_3 + x_1 - x_3)\Delta_3\} =: \max\{C, D\} \geq A - 2B. \quad (10)$$

Доведення. Використовуючи одно з представлень розділених різниць [13], (див. також у [14, с.14]), ми, для фіксованого $y \in (x_3, x_2)$, запишемо

$$\begin{aligned}\Delta_4(f) &= (x_2 - x_4)[x_4, x_3, y, x_2; f]\Delta_4((x - x_3)(x - y)\chi(x, x_3)) + \\ &\quad + (x_1 - x_3)[x_3, y, x_2, x_1; f]\Delta_4((x - y)(x - x_2)\chi(x, y)) = \\ &= \frac{y - x_4}{x_1 - x_4}[x_4, x_3, y, x_2; f] + \frac{x_1 - y}{x_1 - x_4}[x_3, y, x_2, x_1; f], \\ \Delta_5(f) &= \frac{y - x_5}{x_2 - x_5}[x_5, x_4, x_3, y; f] + \frac{x_2 - y}{x_2 - x_5}[x_4, x_3, y, x_2; f], \\ \Delta_3(f) &= \frac{y - x_3}{x_0 - x_3}[x_3, y, x_2, x_1; f] + \frac{x_0 - y}{x_0 - x_3}[y, x_2, x_1, x_0; f].\end{aligned}$$

Отже,

$$\begin{aligned}\Delta_4(f) &= \frac{(y - x_4)(x_2 - x_5)}{(x_2 - y)(x_1 - x_4)}\Delta_5(f) - \frac{(y - x_4)(y - x_5)}{(x_2 - y)(x_1 - x_4)}[x_5, x_4, x_3, y; f] + \\ &\quad + \frac{(x_1 - y)(x_0 - x_3)}{(y - x_3)(x_1 - x_4)}\Delta_3(f) - \frac{(x_1 - y)(x_0 - y)}{(y - x_3)(x_1 - x_4)}[y, x_2, x_1, x_0; f].\end{aligned}\tag{11}$$

Оскільки $y \in (x_3, x_2)$ і $f \in \Delta^3$ ($[a, b, c, d; f] \geq 0$), то маємо

$$\Delta_4 \leq \min_{x_3 < y < x_2} \left\{ \frac{(y - x_4)(x_2 - x_5)}{(x_2 - y)(x_1 - x_4)}\Delta_5 + \frac{(x_1 - y)(x_0 - x_3)}{(y - x_3)(x_1 - x_4)}\Delta_3 \right\}.$$

Знайшовши цей мінімум, бачимо, що $y_{\min} \in [x_3, x_2]$ для будь-яких $\Delta_5, \Delta_3 \geq 0$ і тому ми пишемо (9), беручи до уваги збіжність розділених різниць.

Доведемо першу нерівність у (10). Нехай $\max\{C, D\} = C$. Припустимо обернене, що

$$(x_1 - x_4)(x_2 - x_3)\Delta_4 < C.\tag{12}$$

З (11) маємо

$$\frac{(x_2 - y)(x_1 - x_4)}{(y - x_4)(x_2 - x_5)} \left(\Delta_4 - \frac{(x_1 - y)(x_0 - x_3)}{(y - x_3)(x_1 - x_4)}\Delta_3 \right) \leq \Delta_5, \quad y \in (x_3, x_2).$$

Разом з (12) це породжує

$$\begin{aligned}E_1\Delta_4 &:= \left((x_1 - x_4)(x_2 - x_3) + (x_2 - x_4 + x_2 - x_3)\frac{(x_2 - y)(x_1 - x_4)}{y - x_4} \right) \Delta_4 < \\ &\left((x_0 - x_3)(x_1 - x_2) + (x_2 - x_4 + x_2 - x_3)\frac{(x_2 - y)(x_1 - y)(x_0 - x_3)}{(y - x_4)(y - x_3)(x_1 - x_4)} \right) \Delta_3 = E_2\Delta_3.\end{aligned}$$

Оскільки $\{x_j\}_{j=0}^n \in$ рівновіддалені, або "майже рівновіддалені", тобто такі, що існує $[a, b] \subset (x_3, x_2)$, для якого $E_1 \geq E_2 > 0$ з $y \in [a, b]$, то остання нерівність протирічить нерівності $\Delta_4 \geq \Delta_3$ (зазначимо, що a і b , як нулі деякої параболи, можуть бути росташовані дуже близько один до одного і у найгіршому випадку порушення рівномірності точок x_j , $a = b$). Випадок $C < D$ доводиться аналогічно.

Друга нерівність у (10) очевидна. Дійсно, якщо $C \geq D$, то $(x_0 - x_3)(x_1 - x_3)\Delta_3 \geq (x_2 - x_5)(x_2 - x_4)\Delta_5$ і тому $A - 2B \leq A - 2|\sqrt{((x_2 - x_5)(x_2 - x_4)\Delta_5)^2}| = C$. Лему 1 доведено.

2.3. Зафіксуємо $n > 3$, $j = 3, \dots, n-1$ і будь-які $a, c, b \in [x_{j+3}, x_{j-5}] \cap I$, $a < c < b$. Позначимо

$$\begin{aligned}\widehat{h}_1 &:= c - a, & \widehat{h}_2 &:= b - c, & \widetilde{h}_1 &:= b - x_j + b - x_{j-1} + b - x_{j-2}, \\ \widetilde{h}_2 &:= (b - x_j)(b - x_{j-1}) + (b - x_j)(b - x_{j-2}) + (b - x_{j-1})(b - x_{j-2}), \\ \widetilde{h}_3 &:= (b - x_j)(b - x_{j-1})(b - x_{j-2}).\end{aligned}$$

Означимо функцію $\varphi_j \in C^1$, співпадаючу з $\Psi_3(x, x_j)$ майже скрізь,

$$\varphi_j := \varphi_j(x) := \varphi_j(x, a, c, b) := \alpha_j(x-a)_+^3 + \beta_j(x-c)_+^3 + \gamma_j(x-c)_+^2 + (1 - \alpha_j - \beta_j)(x-b)_+^3,$$

де

$$\begin{aligned}\alpha_j &= \frac{\widetilde{h}_1 \widehat{h}_2^2 - 2\widetilde{h}_2 \widehat{h}_2 + 3\widetilde{h}_3}{3\widehat{h}_1^2(\widehat{h}_1 + \widehat{h}_2)}, \\ \beta_j &= \frac{\widetilde{h}_1 \widehat{h}_2(\widehat{h}_1 + \widehat{h}_2)(2\widehat{h}_1 - \widehat{h}_2) - \widetilde{h}_2(\widehat{h}_1^2 - 2\widehat{h}_2^2 + 2\widehat{h}_1 \widehat{h}_2) - 3\widetilde{h}_3(\widehat{h}_2 - \widehat{h}_1)}{3\widehat{h}_1^2 \widehat{h}_2^2}, \\ \gamma_j &:= \widetilde{h}_1 - 3\alpha_j(\widehat{h}_1 + \widehat{h}_2) - 3\beta_j \widehat{h}_2.\end{aligned}$$

Зауважимо, що

$$\varphi_j(x) = \int_{-1}^x \int_{-1}^t \varphi_j''(u) du dt. \quad (13)$$

Коментар. Числа α_j і β_j обрані з двох відповідних умов так, щоб мати (13) (перша робить рівним нулю добуток всіх коефіцієнтів біля $(x - \cdot)^1$ у представленні Ψ_3 сумою $(x - \cdot)^r$, $r = 0, 1, 2, 3$, а друга робить те саме з усіма вільними коефіцієнтами, включаючи той, що утворюється першою умовою).

Таким чином,

$$\varphi_j(x, a, c, b) = \Psi_3(x, x_j), \quad x \in I \setminus [\min\{a, x_j\}, b] =: I \setminus \widehat{I}_j, \quad (14)$$

і якщо $h_j \leq \widehat{h}_1 < 10h_j$ і $h_j \leq \widehat{h}_2 < 10h_j$, то

$$\|\Psi_3(\cdot, x_j) - \varphi_j\| = \|\Psi_3(\cdot, x_j) - \varphi_j\|_{\widehat{I}_j} \leq c h_j^3. \quad (15)$$

§3. Доведення Теорема 1.

Конструкція кубічного \mathcal{Z} -монотонного сплайну

3.1. Скрізь надалі $f \in \Delta^3$. Нехай $n > 4$. Для кожного $j = 4, \dots, n-1$ позначимо $\Lambda_j := (x_{j-3} - x_j)\Delta_j$ і якщо

$$\Delta_{j+1} \leq \Delta_j > \Delta_{j-1}, \quad (16)$$

то будемо писати $j \in W$. Для кожного $j \in W$ позначимо точку

$$d_j := \frac{(x_j + x_{j-1})\Lambda_{j+1} + (x_{j-1} + x_{j-2})\Lambda_j + (x_{j-2} + x_{j-3})\Lambda_{j-1}}{2(\Lambda_{j+1} + \Lambda_j + \Lambda_{j-1})},$$

що є центром параболи

$$\begin{aligned} P_j(x) &:= \Lambda_{j+1}(x - x_j)(x - x_{j-1}) + \Lambda_j(x - x_{j-1})(x - x_{j-2}) + \Lambda_{j-1}(x - x_{j-2})(x - x_{j-3}) = \\ &= (\Lambda_{j+1} + \Lambda_j + \Lambda_{j-1})(x - d_j)^2 + H_j, \end{aligned}$$

де $H_j := \Lambda_{j+1}(d_j - x_j)(d_j - x_{j-1}) + \Lambda_j(d_j - x_{j-1})(d_j - x_{j-2}) + \Lambda_{j-1}(d_j - x_{j-2})(d_j - x_{j-3})$. Беручи до уваги першу нерівність у (10), нехай "майже рівновіддалені" x_j є такі, що

$$d_j \in I_{j-1}, \quad j \in W \quad (17)$$

(для рівновіддалених x_j таке включення гарановано). Введемо

$$Z := \{j-1, j-2 : j \in W\}$$

(тобто, всі пари індексів, що відповідають кінцям проміжку у (17)). Використовуючи (9) і (10), легко перевірити, що

$$\overline{H}_j \geq H_j \geq 0, \quad j \in W, \quad (18)$$

де \overline{H}_j є найбільшим значенням H_j , коли $\Lambda_j(x_{j-2} - x_{j-1}) = \Lambda_{j+1}(x_{j-1} - x_j) + \Lambda_{j-1}(x_{j-3} - x_{j-2})$. Аналогічно, якщо у (9) ми маємо рівність, то $H_j = 0$.

Нехай

$$D := \{d_j : j \in W\}.$$

Відзначимо, що точки з D розташовані на розбитті x_j при наймні через один інтервал. Іншими словами, для будь-якого $j \in W$, індекси $j \pm 1$, що відповідають розбиттю x_j , не належать W (у гіршому випадку тільки $j \pm 2$ можуть бути у W). Зокрема, беручи до уваги (17), зауважимо, що якщо будь-яке

$$j \in \{3, 4, \dots, n-1\} =: J$$

є таким, що $\Delta_{j+1} \leq \Delta_j$, то завжди $(x_j, x_{j-1}) \cap D = \emptyset$, а якщо воно таке, що $\Delta_{j+1} > \Delta_j$, то завжди $(x_{j-1}, x_{j-2}) \cap D = \emptyset$. Останні два зауваження будуть використовуватися без спеціальних посилань.

Позначимо

$$V := J \setminus (W \cup \{j-1 : j \in W\}).$$

Замітимо, що $V = \{j : j-1 \in J \setminus Z\}$.

Введемо

$$Y := \{y_i\}_{i=0}^k := \{x_j : j \in (J \cup \{1, 2\}) \setminus Z\} \cup D \cup \{-1, 1\},$$

де точки y_i перенумеровано у зворотньому порядку і $n - \lfloor n/3 \rfloor - 1 \leq k \leq n$.

Далі, для кожного $j \in J$, введемо нову функцію $\Psi_j = \Psi_j(x) \in C^1$. Для кожного $j \in V$, через $i(j)$ позначимо такий індекс i , при якому $y_i = x_{j-1}$, і покладемо

$$\Psi_j(x) := \begin{cases} \varphi_j(x, y_{i(j)}, y_{i(j)-1}, y_{i(j)-2}), & \text{якщо } \Delta_{j+1} \leq \Delta_j, \\ \varphi_j(x, y_{i(j)+2}, y_{i(j)+1}, y_{i(j)}), & \text{інакше.} \end{cases} \quad (19)$$

$$(20)$$

Для кожного $j \in W$, через $i^*(j)$ позначимо такий індекс i , при якому $y_i = d_j$, і покладемо

$$\Psi_j(x) := \varphi_j(x, y_{i^*(j)+1}, y_{i^*(j)}, y_{i^*(j)-1}), \quad (21)$$

$$\Psi_{j-1}(x) := \varphi_{j-1}(x, y_{i^*(j)+1}, y_{i^*(j)}, y_{i^*(j)-1}). \quad (22)$$

Означення Ψ_j , $j \in J$, завершено. Покладемо

$$\Psi_2(x) := \Psi_3(x, x_2) = 0, \quad \Psi_n(x) := \Psi_3(x, x_n) = (x - x_n)(x - x_{n-1})(x - x_{n-2}).$$

Таким чином, неперервно диференційовний на I кубічний сплайн

$$s(x) := L_3(x; x_n; f) + \sum_{j=3}^{n-1} \delta_j(f) (x_{j-3} - x_{j+1}) \Psi_j(x), \quad (23)$$

або еквівалентно,

$$s(x) := L_2(x; x_n; f) + \sum_{j=3}^n \Delta_j(f) (\Psi_j(x) - \Psi_{j-1}(x)), \quad (24)$$

має свої вузли лише в Y .

3.2. Доведемо (3). Оскільки

$$h_{j^*} \leq |y_i - y_{i-1}| < 4 h_{j^*}, \quad j = 1, \dots, k, \quad (25)$$

де h_{j^*} є довжина будь-якого найблищого до y_i проміжку I_j (з двох можливих), то оцінка (3) випливає з (8), (6), (23), (14), (15) і оцінки

$$|\delta_j| \leq c \frac{\omega_4(f, h_j)}{h_j^4}, \quad j = 3, \dots, n-1,$$

див., наприклад, [14, с.54]. А саме, якщо $x \in I_{j^*}$, то

$$\begin{aligned} |f(x) - s(x)| &\leq |f(x) - S_3(x)| + |S_3(x) - s(x)| \leq \\ &\leq c\omega_4(f, 1/n) + \sum_{j=3}^{n-1} |\delta_j|(x_{j-3} - x_{j+1}) |\Psi_3(x, x_j) - \Psi_j(x)| = \\ &= c\omega_4(f, 1/n) + \sum_{j=\max\{3, j^*-5\}}^{\min\{n-1, j^*+4\}} |\delta_j|(x_{j-3} - x_{j+1}) |\Psi_3(x, x_j) - \Psi_j(x)| \leq c\omega_4(f, 1/n). \end{aligned}$$

Отже, оцінку (3) доведено с одночасним доведенням (2).

Покажимо (1), тобто перевіримо, що $s''(x)$ неспадає на I . Зауважимо, що в усіх Ψ_j ,

$$\text{sign}\gamma_j = \begin{cases} 1, & \text{якщо } \Delta_{j+1} \leq \Delta_j, \\ -1, & \text{інакше,} \end{cases} \quad j \in J. \quad (26)$$

Це буде зручно побачити разом з наступним. Нехай $j \in V^+$ (V^-), якщо справджується (19) ((20)), відповідно, тобто $V = V^+ \cup V^-$. Беручи до уваги (25), замітимо, що у Ψ_j з $j \in V^+$, $\alpha_j + \beta_j \geq 0$ завдяки рівновіддаленому, або "майже рівновіддаленому" розбиттю x_j , тоді як $\alpha_j \geq 0$ завжди (для всіх x_j). Обидва числа (тобто, $\alpha_j + \beta_j$ і α_j) ≤ 1 . Аналогічно, якщо $j \in V^-$, то $\alpha_j \leq 1$ завдяки x_j , тоді як $\alpha_j + \beta_j \leq 1$ завжди. Обидва числа ≥ 0 . Будемо використовувати ці чотири зауваження зі спеціальним посиланням (*).

Зауваження 2. Саме ці симетричні умови, разом з (17) і Лемою 1, накладають обмеження на розбиття x_j . Для рівновіддалених точок вони гарантовано виконуються, на відміну, скажімо, від чебишевського розбиття біля кінців інтервалу (у центральній частині чебишевського розбиття теж все добре).

Стосовно чисел α_j і $\alpha_j + \beta_j$ у (21) а також α_{j-1} і $\alpha_{j-1} + \beta_{j-1}$ у (22), замітимо, що вони суттєво залежать тільки від розташування центрального вузла $y_{i^*(j)} = d_j$. А саме, якщо d_j знаходиться біля правого кінця I_{j-1} (див. (17)), то α_j і $\alpha_j + \beta_j$ "хороші", тобто задовольняють (*) з $j \in V^+$, тоді як $1 \leq \alpha_{j-1} + \beta_{j-1} < 1.5$ "погані" (тобто не задовольняють (*)) і $0 \leq \alpha_{j-1} < 0.5$, інакше (якщо біля лівого кінця) α_{j-1} і $\alpha_{j-1} + \beta_{j-1}$ "хороші", тоді як $-0.5 < \alpha_j \leq 0$ і $1 \leq \alpha_j + \beta_j < 1.5$ "погані". (Фактично, 1.5 і -0.5 це грубі числа.) Будемо посилатись на "погані" властивості через (**).

Таким чином, з (24) і (26) зразу помітимо, що

$$s''(y_{i-}) \leq s''(y_{i+}), \quad y_i \in Y. \quad (27)$$

Далі зазначимо, що суму у (24) зручно розглядати у спадному порядку, тобто від n до 3, як і дивитися на неспадність s'' а ні на невід'ємність s''' на кожному (y_i, y_{i-1}) . Переконаємося, що

$$s''(x) \nearrow, \quad x \in (y_i, y_{i-1}), \quad i = 1, \dots, k. \quad (28)$$

Нехай a_j (b_j) позначає найменший (найбільший) вузол з трьох вузлів кожної Ψ_j , відповідно. Замітемо, що

$$\Psi_j''(x) - \Psi_{j-1}''(x) = \begin{cases} 0, & \text{якщо } x \in (-\infty, a_j], \\ 2(x_{j-3} - x_j), & \text{якщо } x \in [b_{j-1}, +\infty), \end{cases} \quad j = 4, \dots, n. \quad (29)$$

Виділемо з (24) три доданки

$$\Delta_{j+1}(\Psi_{j+1}''(x) - \Psi_j''(x)) + \Delta_j(\Psi_j''(x) - \Psi_{j-1}''(x)) + \Delta_{j-1}(\Psi_{j-1}''(x) - \Psi_{j-2}''(x)) =: \overline{P}_j''(x), \quad (30)$$

і розглянемо

$$x \in (y_{i(j)+1}, y_{i(j)}) \cup (y_{i(j)}, y_{i(j)-1}) =: \tilde{I}_{i(j)+1} \cup \tilde{I}_{i(j)} =: \bar{I}_{i(j)}. \quad (31)$$

Маємо три принципових ситуації: 1) якщо $j+1 \in V^-$, то $j \in V$; 2) якщо $j+1 \in V^+$, то $j \in V^+$ (і ніколи до V^-); 3) $j+1 \in V \cup \{\nu-1 : \nu \in W\}$, $j \in W$, $j-2 \in V \cup W$. Перші два випадки є подібні, тому перевіримо тільки другий. Зауважимо, що Ψ_{j+1} і Ψ_j мають тільки два спільних вузла $y_{i(j)}$ і $y_{i(j)-1}$. Беручи до уваги (30) і (19), запишемо

$$s''(x) = A(x - y_{i(j)}) + B = A(x - x_{j-1}) + B \nearrow, \quad x \in \tilde{I}_{i(j)},$$

де $A \geq (\Delta_{j+1} - \Delta_{j+2})(\alpha_{j+1} + \beta_{j+1}) + (\Delta_j - \Delta_{j+1})\alpha_j \geq 0$ завдяки тому, що $\Delta_{j+2} \leq \Delta_{j+1} \leq \Delta_j$ разом з (*), а B є невід'ємна стала оскільки є (29).

Для отримання (28), у складному випадку 3), скористаємося тим, що "хороші" властивості (*) у сумі з "поганими" (**) будь-що разом дадуть (28). Більш точно, беручи до уваги (14) і (15), розглянемо для (31) три головні співвідношення (13), (18) і (25). Нагадаємо, у цьому випадку $y_{i(j)} = y_{i^*(j)} = d_j$. Завдяки (13) маємо

$$\int_{-1}^x \int_{-1}^t \overline{P}_j''(u) du dt = P_j(x) \chi(x, d_j), \quad x \in I \setminus \bar{I}_{i^*(j)}, \quad (32)$$

і більш того,

$$\int_{-1}^x \overline{P}_j''(t) dt = P_j'(x) \chi(x, d_j), \quad x \in I \setminus \bar{I}_{i^*(j)}. \quad (33)$$

Оскільки $\overline{P}_j''(x)$ має тільки три вузли і, більш того, центральний це d_j (тобто, центр P_j), то рівності (33) і (32) з $H_j \geq 0$ не можуть бути вірними обидві разом одночасно без (28), див. також (27). У якості додаткового зауваження, скажимо, що нерівність (25) дає достатні відстані між цими трьома вузлами, щоб сформувані досить гарно обмежене число \overline{H}_j (див. (18)) у (32) без того, щоб зруйнувати (28) на $\bar{I}_{i^*(j)}$. Твердження (28), а отже і (1), доведено. Теорему 1 доведено.

Література

- [1] Dzyubenko G.A., Kopotun K.A., Prymak A.V. Three-monotone spline approximation // *J. Approx. Theory.* – **162**. – 2010, – P. 2168-2183.
- [2] Шведов А.С. Порядки коприближений функций алгебраическими многочленами // *Мат. заметки.* – 1981. – **29**. № 1. – С. 117-130.
- [3] Konovalov V.N., Leviatan D. Shape preserving widths of Sobolev-type classes of s -monotone functions on a finite interval // *Israel J. Math.* – **133**. – 2003. – P. 239-268.
- [4] Бондаренко А.В., Примак А.В. Отрицательные результаты в формосохраняющем приближении высших порядков // *Матем. заметки.* – **76**. № 6. – 2004. – С. 812–823.
- [5] Kopotun K. A., Leviatan D., Prymak A.V., Shevchuk I. A. Uniform and Pointwise Shape Preserving Approximation by Algebraic Polynomials // *Surveys in Approximation Theory.* – 2011. – **6**. – P. 24-74.
- [6] Konovalov V.N., Leviatan D. Estimates on the approximation of 3-monotone function by 3-monotone quadratic splines // *East J. Approx.* – 2001. – **7**. – P. 333-349.
- [7] Prymak A.V. Three-convex approximation by quadratic spline with arbitrary fixed knots // *East J. Approx.* – 2002. – **8**. № 2. – P. 185-196.
- [8] Shevchuk I.A. One construction of cubic convex spline // *Proceedings of ICAOR.* – 1997. – **1**. – P. 357-368.
- [9] Leviatan D., Prymak A.V. On 3-monotone approximation by piecewise polynomials // *J. Approx. Theory.* – 2005. – **133**. – P. 147-172.
- [10] Примак А.В. Згладжування зі збереженням форми 3-опуклих сплайнів 4-го степеня // *Укр. мат. журн.* – 2005. – **57**. № 2. – С. 277-283.
- [11] Bondarenko A. V., Leviatan D., Prymak A.V. Pointwise Estimates for 3-monotone Approximation // *J. Approx. Theory.* – 2012. – **164**. – P. 1205-1232.
- [12] Dzyubenko G. A., Gilewicz J. Nearly coconvex pointwise approximation // *East Jour. on Approx.* – 2000. – **6**, – P. 357-383.
- [13] Popoviciu T. Sur quelques proprietes des fonctions d'une ou de deux variables. *Rocloa Mathematica.* – 1934, – 85 p.
- [14] Шевчук И.А. Приближение многочленами и следы непрерывных на отрезке функций. – Киев, Наукова думка, 1992. – 224 с.